

سرچشمه دانش

عقاید و سبک زندگی با سعادت امام رضا (علیه السلام)

عبد الهادی پلانی

مقدمه

پیشوایان معصوم شیعه هر کدام به نوبه خود سرچشمه کمالات و منبع فضایل و صفات عالی انسانی محسوب می شوند. نه تنها شیعه بلکه افراد و گروه‌های مختلفی که با آن بزرگان در ارتباط بوده‌اند به این نکته اذعان دارند. حتی مخالفین و معاندین آنان گاهی در لابلای سخنان خویش این حقیقت را ابراز کرده‌اند. یکی از کارگزاران حکومتی مأمون به نام رجاء بن ضحاک - که مأمور آوردن امام هشتم علیه السلام از مدینه به خراسان بود - می گوید: هنگامی که امام رضا علیه السلام را به دستور مأمون از مدینه به خراسان

آوردم، مأمون از رفتار و حالات و خصوصیات وی از من سؤالاتی کرد و من آنچه را که در طول سفر و در اوقات شبانه روز از علی بن موسی الرضا علیه السلام دیده بودم به خلیفه گزارش دادم. مأمون به من گفت: «يَا بْنَ أَبِي الضَّحَّاكِ! هَذَا خَيْرُ أَهْلِ الْأَرْضِ وَأَعْلَمُهُمْ وَأَعْبَدُهُمْ فَلَا تُخَيِّرْ أَحَدًا بِمَا شَأْمَدْتَهُ مِنْهُ؛ ای پسر ضحاک! این شخص بهترین، داناترین و عابدترین فرد روی زمین است، آنچه را که از فضائل و مناقب و صفات والای او دیده‌ای نزد کسی فاش نکن [تا اینکه فضائل او توسط من منتشر شود.]]»^۱

اثمه اطهار علیهم السلام معدن علم و

عمل آورد که اندیشمندان و نظریه پردازان فرقه‌ها و گروه‌های مختلف اسلامی و غیر اسلامی در مباحثه علمی بر حضرت رضا علیه السلام پیروز شوند و این به جهت حسد و کینه باطنی وی نسبت به آن حضرت بود. اما امام رضا علیه السلام در تمام آن جلسات و مناظره‌های سنگین و پیچیده علمی بر تمام دانشمندان عصر غلبه کرد. آن حضرت با کسی به بحث و مناظره نپرداخت مگر اینکه در پایان، طرف مقابل به فضیلت و برتری و دانش سرشار امام هشتم علیه السلام اعتراف نمود و در برابر استدلال‌های قوی و محکم او سر تعظیم فرود آورد.^۴

شیخ طبرسی از هروی نقل کرده است که هیچ کس را دانشمندتر از علی بن موسی الرضا علیه السلام ندیدم و هیچ دانشمندی نیز او را ندید مگر این که همانند من به فضل و دانش او شهادت داد.^۵

خود امام رضا علیه السلام در مورد دانش بی‌کران حضرتش و برتری بر اندیشمندان و متفکرین علوم مختلف می‌فرماید: «زمانی من در روضه (مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم) می‌نشستم و در آن

حکمت و اخلاق و معارف عالی انسانی بوده و به تمام علوم مورد نیاز بشر آگاهی کامل دارند. به فرموده امام هشتم علیه السلام تمام نیازمندی‌های فرزندان آدم در نزد امام معصوم علیه السلام می‌باشد، و جمیع علوم مختلف بشری نزد آن‌هاست.^۲

عالم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم

امام کاظم علیه السلام همواره با اشاره به امام رضا علیه السلام به فرزندان خویش می‌فرمود: این برادر شما علی بن موسی، عالم آل محمد است، پس از وی پرسش‌ها و مجهولات خویش را بپرسید و آنچه به شما یاد می‌دهد آن را حفظ کنید، از پدرم (امام صادق علیه السلام) چندین بار شنیدم که فرمود: عالم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم در صلب توست و ای کاش او را درک می‌کردم.^۳

برترین دانشمند

مرحوم شیخ صدوق می‌گوید: مأمون در هر جا که احتمال می‌داد دانشمندی باشد و توانایی مناظره و مباحثه با امام رضا علیه السلام را داشته باشد به مجلس خویش دعوت کرده و او را با امام هشتم علیه السلام وارد بحث می‌نمود. او در این زمینه تلاش‌های فراوانی به

سخن گفتن از علوم و اندیشه‌های بی‌کران امامان معصوم؛ آن یک‌تازان میدان علم و عمل کار آسانی نیست. ما در این نوشتار به مناسبت ولادت هشتمین کوکب فروزان امامت و در حد مجال به نمونه‌هایی از دانش سرشار و اندیشه‌های تابناک آن گوهر نبوی می‌پردازیم.

آشنایی با زبان‌های مختلف

شیخ صدوق رحمته الله علیه به نقل از ابوالصلت هروی می‌نویسد: امام رضا رحمته الله علیه با هر گروه و ملیتی از مردم با زبان مادری او سخن می‌گفت. به خدا سوگند او از خود آن‌ها به زبان محلی‌شان داناتر بود و از خودشان فصیح‌تر صحبت می‌کرد. روزی به او گفتم: «يَا بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْجَبُ مِمَّنْ مَعْرِفَتِكَ بِهَذِهِ اللُّغَاتِ عَلَى اخْتِلَافِهَا، فَقَالَ: يَا أَبَا الصَّلْتِ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَتَّخِذَ حُجَّةً عَلَى قَوْمٍ وَمَوْلَا يَغْرِفُ لُغَاتِهِمْ أَوْ مَا بَلَغَكَ قَوْلَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ رحمته الله علیه؛ أَوْ تَبِينَا فَضْلَ الْخُطَابِ قَهْلَ فَضْلِ الْخُطَابِ إِلَّا مَعْرِفَةَ اللُّغَاتِ؛ ای پسر رسول خدا، من از آشنایی شما به این همه زبان‌های مختلف در شگفتم! [چطور ممکن است یک انسان به این همه زبان‌های

دوران دانشمندان زیادی در مدینه بودند، هرگاه یکی از آن‌ها در پاسخ پرسشی عاجز می‌گشت و دیگران هم نمی‌توانستند از عهده برآیند، همگی به من اشاره می‌کردند و مسائل مشکل را پیش من می‌فرستادند و من پاسخ همه آن‌ها را می‌دادم.»^۶

آن حضرت در گفتار دیگری می‌فرماید: «آن‌گاه که من بر اهل تورات با توراتشان و بر اهل انجیل با انجیلشان و بر اهل زبور با زبورشان و بر صابئین با زبان عبری خودشان و بر هریدان با زبان فارسی‌شان و بر رومیان با منطق خودشان و بر اصحاب مقالات و اندیشه‌های مختلف به طریقه خودشان استدلال کنم و آن‌گاه که هر دسته‌ای را محکوم نمودم و دلیلشان را باطل ساختم و آنان از عقیده و پندارهای خویش دست کشیده و بر گفتار من گرویدند، مأمون در خواهد یافت که مسندی که بر آن تکیه زده حق او نیست و در آن هنگام از کرده خود پشیمان خواهد شد.» سپس فرمود: «وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ»^۷

نمونه‌های دانش و اندیشه امام

می‌کند: روزی نزد امام هشتم علیه السلام نشسته بودم که حسین بن خالد صیرفی وارد شد. وی به قصد مشورت و نظرخواهی به امام رضا علیه السلام گفت: می‌خواهم سفری به منطقه عریض داشته باشم. حضرت فرمود: «آن جایی را که به عافیت و امنیت و سلامتی دسترسی داری ترک نکن.» (یعنی به سفر نرو که احتمال خطر هست.) او از گفتار امام علیه السلام قانع نشد و به قصد سفر به عریض به راه افتاد، اتفاقاً در راه با دزدان و راهزنان مواجه شده و تمام اموال و دارایی‌هایش به سرقت رفت و راستی گفتار حضرت بر او روشن گردید.^{۱۰}

استدلال قرآنی

حضرت رضا علیه السلام هنگامی که در یکی از مناظرات خویش در مجلس مأمون، جایگاه والای عترت پیامبر صلی الله علیه و آله را با استدلال به آیات قرآن تشریح می‌کرد؛ در ضمن شمارش آیاتی که در مورد فضیلت اهل بیت علیهم السلام است، چنین فرمود: «اما هفتمین آیه این است: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾»^{۱۱} «خدا و فرشتگانش بر

رایج و ملت‌های مختلف آشنایی کامل داشته باشد؟! آن حضرت در پاسخ فرمود: ای اباصلت! من حجت خداوند بر تمامی مردم روی زمین هستم، و پروردگار متعال حجت و خلیفه خویش بر قومی نمی‌گرداند کسی را که زبان و گویش آن‌ها را بلد نباشد، آیا سخن امیرمؤمنان علیه السلام را نشنیده‌ای که فرمود: به ما فصل الخطاب عطا شده است و آیا فصل الخطاب غیر از آشنایی به لغات و زبان‌های گوناگون، چیزی دیگر است؟!»^۸

خبر از آینده

کلیم بن عمران می‌گوید: به امام رضا علیه السلام گفتم: از خداوند بخواه برایت فرزندی عطا کند. حضرت فرمود: «من صاحب فرزندی خواهم شد و او وارث و یادگار من خواهد بود.» بعد از مدتی امام جواد علیه السلام به دنیا آمد، حضرت رضا علیه السلام به اصحابش فرمود: «فرزندی به دنیا آمد که شبیه موسی بن عمران شکافنده دریاست و مانند عیسی بن مریم مادرش پاک و مطهر است.»^۹

همچنین صفوان بن یحیی نقل

پیامبر درود می فرستند، ای کسانی که ایمان آورده‌اید بر او درود فرستید و سلام گوید و کاملاً تسلیم فرمان او باشید.»

مسلمانان گفتند: یا رسول الله! ما معنی تسلیم را فهمیدیم که باید تسلیم فرمان شما باشیم، اما چگونه صلوات بگوئیم. فرمود: بگوئید: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.»

سپس امام رضا علیه السلام خطاب به حاضرین مجلس فرمود: آیا در این سخن خلافی هست؟ گفتند: نه. در این هنگام مأمون گفت: این سخن اجماعی است و هیچ اختلافی در میان امت اسلام نیست. آیا در مورد آل و فضیلت آل محمد، سخنی واضح‌تر و صریح‌تر می‌توانید از قرآن بیان کنید؟ حضرت رضا علیه السلام فرمود: بلی، شما به من بگوئید، آیه شریفه «يَسْ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ، إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَيَّ صِرَاطِ مُسْتَقِيمٍ»؛^{۱۲} «یس! سوگند به قرآن حکیم که تو قطعاً از رسولان خداوند هستی و بر راهی مستقیم قرار داری.» مقصود از «یس» چیست؟

دانشمندان مجلس گفتند: «معنی یس، محمد صلی الله علیه و آله است و کسی در آن شکی ندارد.» امام هشتم علیه السلام فرمود: «در این آیه خداوند متعال بر محمد و آل محمد فضیلتی عطا کرده است و کسی را یزای درک حقیقت آن نیست مگر از راه تعقل و اندیشه، برای اینکه خداوند متعال در کتاب مقدس خویش، به غیر از انبیاء علیهم السلام بر هیچ کس سلام و درود نفرستاده و فرمود: «سَلَامٌ عَلَيَّ نُوحٍ وَآلِ نُوحٍ الْعَالَمِينَ»^{۱۳}، «سَلَامٌ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ»^{۱۴} و «سَلَامٌ عَلَيَّ مُوسَى وَهَارُونَ»^{۱۵} و در هیچ جای قرآن نفرمود: «سَلَامٌ عَلَيَّ آلِ نُوحٍ وَ سَلَامٌ عَلَيَّ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَ سَلَامٌ عَلَيَّ آلِ مُوسَى وَ هَارُونَ.» فقط فرمود: «سَلَامٌ عَلَيَّ آلِ إِبْرَاهِيمَ»^{۱۶} یعنی آل محمد صلوات الله علیهم. مأمون بعد از شنیدن این بیان عالی و استدلال قرآنی، خطاب به حاضرین مجلس گفت: «اکنون فهمیدم که شرح این آیات و بیان آن‌ها در نزد معدن نبوت و اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله می‌باشد.»^{۱۷}

حضرت رضا علیه السلام در همان مجلس، در شمار آیاتی که برای فضیلت و برتری اهل بیت علیهم السلام نقل

خداوند ذکر را بر شما فرستاده، رسولی که آیات روشن خدا را بر شما تلاوت می‌کند. پس ذکر، رسول الله است و ما هم اهل ذکر هستیم.»^{۲۰}

نظریه شرطی سازی در تربیت

امروزه در علوم روانشناسی و تربیتی نظریه شرطی سازی جایگاه ویژه‌ای یافته است. نظریه پردازان این علوم اعتقاد دارند که شرطی سازی یکی از روش‌های موثر در ایجاد زمینه‌های رشد و تربیت افراد در وصول به اهداف عالی تربیتی است. برای توفیق بیشتر در ایجاد عادات و سنجایای پسندیده در کودکان و نوجوانان می‌توان از این شیوه کارآمد بهره گرفت. به عنوان مثال ربط دادن خوشی‌ها و شادکامی‌های زندگی با اهداف مطلوب و مورد نظر مربیان می‌تواند متریبان را به طور غیر مستقیم به سوی خواسته‌های مورد نظر مربی سوق دهد. حضرت رضا علیه السلام در گفتاری حکیمانه به این روش اشاره کرده و فرمود: «بَرُّوا أَهْلَ بَيْتِكُمْ وَأَوْلَادَكُمْ جُمُعَةً إِلَى جُمُعَةٍ؛ جمعه به جمعه (در روزهای جمعه) به همسر و فرزندان خویش نیکی کنید.»

می‌کرد آیه «فَسَأَلُوا أَهْلَ الدُّخُرِ إِن كُنْتُمْ لَأَتَّعَلَمُونَ؟»^{۱۸} «اگر نمی‌دانید از آگاهان بپرسید.» را تلاوت کرده و فرمود: «ما اهل ذکر هستیم، اگر نمی‌دانید از ما خانواده بپرسید.» دانشمندانی که در مجلس حضور داشتند گفتند: «مقصود خداوند در این آیه از اهل ذکر یهود و نصاری هستند.» امام هشتم فرمود: «سبحان الله! اگر ما پرسیدیم، و آن‌ها هم به دین خودشان دعوت کردند و گفتند: دین ما بهتر از دین اسلام است، آیا چنین کاری بر ما جایز است؟» مأمون پرسید: «یا اباالحسن! ممکن است این سخن را بشکافید و شرح دهید، تا خلاف ادعای این‌ها ثابت شود؟» حضرت رضا علیه السلام فرمود: «بلی، ذکر، رسول الله است و ما (اهل بیت) اهل آن حضرت هستیم و این نکته در کتاب خدا بیان شده است.»

آن جا که در سوره طلاق

می‌فرماید: «فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا رَسُولًا يَثْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ؛»^{۱۹} «از مخالفت فرمان خداوند بپرهیزید، ای خردمندانی که ایمان آورده‌اید! زیرا

ارزنده‌ای به ما رسیده است که به مواردی اشاره می‌کنیم: محمد بن سنان نقل کرده است که امام رضا علیه السلام فرمود: «همسران باردارتان را کُندر دهید، اگر فرزند آن‌ها پسر باشد، پاکیزه قلب و دانشمند و شجاع خواهد شد و اگر دختر باشد، خوش اخلاق و زیبا می‌شود و مورد توجه شوهر آینده‌اش خواهد بود.»^{۲۲}

بسیاری است که این نوع خوراکی‌ها علت تاّمه پدید آمدن این صفات نیست بلکه عوامل دیگری نیز در این مورد دخالت دارند.

در سیره تربیتی امام رضا علیه السلام علاوه بر تأکید بر سایر ابعاد معنوی انسان، به رعایت بهداشت و تغذیه سالم و نیز سایر عوامل غیر مادی مؤثر در سلامتی مانند صدقه و عقیقه توجه خاصی شده است.

آن حضرت، در بخشی از مطالبی که برای مأمون نوشته است می‌فرماید: «وَالْعَقِيقَةُ عَنِ الْمُؤَلُّودِ لِلدَّكْرِ وَالْأَنْثَىٰ وَاجِبَةٌ وَكَذَلِكَ تَسْمِيَّتُهُ وَحَلْقُ رَأْسِهِ يَوْمَ السَّابِعِ وَ يَتَصَدَّقُ بِوِزْنِ الشَّعْرِ ذَهَبًا أَوْ فِضَّةً وَالْخِتَانُ سُنَّةٌ وَاجِبَةٌ لِلرِّجَالِ؛ عقیقه برای پسر و دختر،

برای این که بتوانیم روز جمعه را در نظر اعضای خانواده خوشایند و زیبا و دوست‌داشتنی جلوه دهیم می‌توانیم در آن روز به آن‌ها بیشتر توجه کرده و با تأمین نیازهای مادی و رفاهی و عاطفی آنان به این خواسته تربیتی اسلامی به طور غیر مستقیم نائل شویم.

البسته نیکی کردن به خانواده همیشه خوب است، اما امام هشتم علیه السلام که به نیکی کردن در روز جمعه تأکید و تصریح می‌کند، برای این است که روز جمعه یکی از اعیاد مسلمین و روز شادی و نشاط است و خانواده یک فرد مسلمان باید خاطره خوش و بانشاطی از آن روز داشته باشد و با رسیدن جمعه ناخودآگاه مسرور و شادمان گردد. مدیر یک خانواده می‌تواند غیر مستقیم با نیکی کردن و توسعه بیشتر به رفاه خانواده در روز جمعه، این شادی و نشاط را به کانون گرم و صمیمی خانواده خویش به ارمغان آورد.

بهداشت و تغذیه

از آن حضرت در مورد تغذیه مناسب و سلامت افراد سخنان

(هارون) ترس داریم.»
 امام فرمود: «او هر چه سعی دارد
 انجام دهد، قدرت تسلط بر من
 نخواهد یافت.»

صفوان می گوید: بعداً ما از منبع
 موثقی دریافتیم که یحیی بن خالد
 برمکی (وزیر هارون) به هارون گفت:
 این علی پسر موسی بن جعفر علیه السلام
 برای خود ادعای امامت می کند. هارون
 در پاسخ وی گفته است: آنچه که در
 مورد پدرش انجام دادیم نتیجه
 نگرفتیم، آیا می خواهی همه آنها را
 بکشیم؟! ^{۲۶}

ب) امام هشتم علیه السلام با هوشیاری و
 دوراندیشی خاص توانست بعد از
 مرگ هارون و در دوران نزاع فرقه ها و
 آشوب های سیاسی و فرهنگی و
 کشمکش های سیاسی میان امین و
 مأمون، به ارشاد و تعلیم و تربیت افراد
 همت گمارد و حتی بعد از استقرار
 حکومت مأمون، آن حضرت با
 موضع گیری های حکیمانه نقش
 تربیتی خویش را ادامه داد.

مأمون که در میان خلفای عباسی
 از همه داناتر و زیرک بود، از علوم

نامگذاری، تراشیدن موهای سر نوزاد
 در روز هفتم و معادل وزن موها طلا و
 یا نقره صدقه دادن لازم است و ختنه
 پسر بچه ها واجب است. ^{۲۳}

آن حضرت در سخن دیگری به
 نقل از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:
 «فرزندانتان را در روز هفتم ختنه کنید،
 زیرا ختنه باعث پاکی بیشتر و رشد
 سریعتر آنان می شود.» ^{۲۴}

تغذیه سالم و مقوی را امام
 رضا علیه السلام در مورد فرزندش نیز عملاً
 مراعات می کرد. یحیی صنعانی
 می گوید: در مینا به محضر امام رضا علیه السلام
 وارد شدم، دیدم که جواد علیه السلام در دامان
 حضرت نشسته و حضرت به او موز
 می دهد. ^{۲۵}

تفکر سیاسی

الف) صفوان بن یحیی می گوید:
 پس از شهادت حضرت امام کاظم علیه السلام،
 حضرت امام رضا علیه السلام خطبه خوانده و
 امامت خود را آشکار ساخت، ما از
 عواقب این امر ترسیدیم، به حضور
 حضرت رضا علیه السلام رفتم و عرض کردم:
 «شما جریان امامت خود را آشکار
 نمودید و ما از گزند این طاغوت

می‌توانست سرنوشت تشیع را رقم بزند، واقع شد. اما امام هشتم با تدبیری الهی بر مأمون فائق آمد و او را در میدان نبرد سیاسی که خود به وجود آورده بود به طور کامل شکست داد و نه تنها تشیع ضعیف یا ریشه کن نشد بلکه حتی سال دویست و یک هجری یعنی سال ولایتعهدی آن حضرت، یکی از پربرکت‌ترین سال‌های تاریخ تشیع شد و نفَس تازه‌ای در مبارزات علویان دمیده شد و این همه به برکت تدبیر الهی امام هشتم علیه السلام و شیوه حکیمانه‌ای بود که آن امام معصوم در این آزمایش بزرگ از خویشان نشان داد.^{۲۷}

همچنین تدبیرهای موفق و اندیشه‌های روشن آن حضرت در قضایای دیگری نیز به چشم می‌خورد. مثلاً تیزبینی و هوشیاری سیاسی آن حضرت در نماز عید به وضوح روشن است. با اینکه طراح این مراسم خود مأمون بود و حضرت با پیشنهاد وی به مصلی می‌رفت اما حرکت هوشمندانه و روشنگر امام رضا علیه السلام به گونه‌ای بود که مأمون دستور جلوگیری از اقامه نماز را صادر کرد.

مختلف عصر خویش آگاهی داشت و از تمام استعدادهای موجود برای پیشبرد قدرت خویش بهره می‌گرفت. وی با چهره عوام فریب و شیطانی خود طرح‌های حساب شده‌ای را برای شکستن قداست و عظمت امام هشتم علیه السلام پی‌ریزی می‌کرد. یکی از نقشه‌های شوم وی طرح مسأله ولایتعهدی بود که در آن اهداف مختلفی همچون درهم شکستن معنویت و قداست امامان شیعه، مشروعیت بخشیدن به حکومت خودکامه خویش، تخطئه شیعیان، کنترل مرکز مبارزات مخالفین، جدایی بین امام و مردم و سایر موارد را پیش‌بینی کرده بود.

حضرت آیت الله خامنه‌ای در پیامی که به نخستین کنگره جهانی حضرت رضا علیه السلام صادر نموده است به بعضی از علل این طرح و توضیح اهداف آن پرداخته و می‌فرماید: «در این حادثه، امام هشتم علی بن موسی الرضا علیه السلام در برابر یک تجربه تاریخی عظیم قرار گرفت و در معرض یک نبرد پنهان سیاسی که پیروزی یا ناکامی آن

حسن ختام

امام رضا علیه السلام هنگام عزیمت به خراسان در مسیر خود به نیشابور رسید، جمعیت بسیاری از آن حضرت استقبال کردند، هنگامی که خواست به سوی «مرو» برود، جماعتی از علمای اهل تسنن بر سر راه آن حضرت آمدند تا آن حضرت را زیارت کنند و خواستند تا خدیثی از آباء گرامش که صاحبان اندیشه توحیدی بودند نقل کند، امام دستور داد پرده را کنار زدند، مردم در حال هجوم بودند و سر و صدا می کردند، امام از مردم خواست تا ساکت گردند، آنگاه فرمود: «پدرم از پدرش تا امیرالمؤمنین علی علیه السلام و او از پیامبر صلی الله علیه و آله و او از جبرئیل نقل کرد که خداوند فرمود: «كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِضْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِضْنِي آمِنَ مِنْ عَذَابِي؛ کلمه توحید، حصار محکم من است، هر کس داخل آن گردید، از عذاب من ایمن خواهد شد.» امام بعد از اندکی تأمل به آن ها فرمود: این موضوع شروطی دارد. «وَأَنَا مِنْ شُرُوطِهَا؛ پذیرش امامت من از جمله شرایط آن است.» ۲۰ هزار و به نقلی ۲۴ هزار نفر این سخن را نوشتند.^{۲۸}

پی نوشت ها:

- ۱- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۱۸۲.
- ۲- همان، ج ۱، ص ۱۶۹.
- ۳- اعلام الوری، ج ۲، ص ۶۴؛ بحار الانوار، ج ۴۹، ص ۱۰۰.
- ۴- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۱۵۲.
- ۵- اعلام الوری، ج ۲، ص ۶۴؛ کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۱۷.
- ۶- کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۱۷؛ بحار الانوار، ج ۴۹، ص ۱۰۰.
- ۷- بحار الانوار، ج ۴۹، ص ۱۷۴.
- ۸- عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۳۰.
- ۹- بحار الانوار، ج ۵۰، ص ۱۵.
- ۱۰- عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۳۲.
- ۱۱- احزاب / ۵۶.
- ۱۲- یس / ۴.
- ۱۳- صافات / ۷۹.
- ۱۴- صافات / ۱۰۹.
- ۱۵- صافات / ۱۲۰.
- ۱۶- صافات / ۱۳۰.
- ۱۷- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۱۸۵؛ تفسیر صافی، ج ۴، ص ۱۲۴.
- ۱۸- انبیاء / ۷.
- ۱۹- طلاق / ۱۰.
- ۲۰- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۱۸۷.
- ۲۱- فقه الرضا، ص ۴۰۷.
- ۲۲- وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۱۳۶.
- ۲۳- عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۱۲۳.
- ۲۴- بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۱۱۲.
- ۲۵- الکافی، ج ۶، ص ۳۶۰.
- ۲۶- سوگنامه آل محمد صلی الله علیه و آله، ص ۱۱۰.
- ۲۷- پیام به نخستین کنگره جهانی حضرت رضا علیه السلام.
- ۲۸- اعیان الشیعه، ج ۲، ص ۱۸.